

An ninh về môi trường ở Việt Nam hiện nay

Trần Thị Thúy Hà¹

¹Học viện Chính trị Công an nhân dân.
Email: thuyhak10@gmail.com

Nhận ngày 12 tháng 4 năm 2017. Chấp nhận đăng ngày 10 tháng 5 năm 2017.

Tóm tắt: An ninh về môi trường là một bộ phận cấu thành của an ninh quốc gia. An ninh về môi trường có mối liên hệ mật thiết với sự phát triển bền vững. Môi trường ở nước ta đang bị đe dọa nghiêm trọng, điều đó có thể làm suy yếu nền kinh tế, gia tăng đói nghèo, bất ổn chính trị, thậm chí trở thành ngòi nổ cho các cuộc xung đột và chiến tranh. Để bảo đảm an ninh về môi trường, Việt Nam cần phải đẩy mạnh công tác thông tin, truyền thông, giáo dục cho tổ chức đảng, cơ quan nhà nước, đoàn thể quần chúng, tổ chức kinh tế và đội ngũ cán bộ, đảng viên về an ninh môi trường và trách nhiệm bảo đảm an ninh môi trường; đẩy mạnh giáo dục về môi trường cho học sinh bậc tiểu học và trung học cơ sở; giữ nghiêm kỷ cương và pháp nước về môi trường.

Từ khóa: An ninh, môi trường, Việt Nam.

Abstract: Environmental security is a constituent of the national security. It is closely linked to sustainable development. In Vietnam, the environment is now under serious threats, which can weaken the economy, increasing poverty and political instability, and even trigger conflicts and wars. So as to ensure the environmental security, Vietnam needs to boost its activities of communication, dissemination and education for Party, State, mass and economic organisations regarding environmental security and the responsibility for the security. Education on the environment needs also to be furthered among primary and lower secondary schoolchildren, while the related law and regulations are to be seriously abided by.

Keywords: Security, environment, Vietnam.

1. Đặt vấn đề

An ninh về môi trường (có thể gọi tắt là an ninh môi trường) nhanh chóng trở thành một trong những vấn đề được thảo luận trên các diễn đàn khoa học và chính trị. Ô nhiễm môi trường có thể ảnh hưởng tới sự an toàn

trong cuộc sống của mỗi con người và an ninh của quốc gia. Từ đó, vấn đề môi trường thường được gọi là vấn đề an ninh môi trường. Vậy vấn đề an ninh môi trường là gì? Ở Việt Nam hiện nay, vấn đề an ninh môi trường đã được nhận thức và giải quyết như thế nào?

2. Khái niệm an ninh về môi trường

An ninh về môi trường là môi trường sống tự nhiên của con người có khả năng đảm bảo sự an toàn cho con người, hay là môi trường sống tự nhiên an toàn cho con người [1, tr.320]. An ninh là an toàn; môi trường an ninh là môi trường an toàn; an ninh về môi trường là sự an toàn của môi trường. Môi trường ở đây được hiểu là môi trường sống tự nhiên, chứ không phải là môi trường sống xã hội. Nếu môi trường sống tự nhiên của con người bị suy thoái thì môi trường đó đối với con người là không an toàn; từ đó cuộc sống của con người (sự tồn tại và phát triển của con người) là không an toàn.

An ninh của quốc gia bao gồm an ninh về kinh tế, an ninh về chính trị, an ninh về xã hội, an ninh về văn hóa và an ninh về môi trường. An ninh về môi trường là một bộ phận cấu thành của an ninh quốc gia, thuộc lĩnh vực an ninh phi truyền thống (an ninh về chính trị là an ninh truyền thống, an ninh về kinh tế, an ninh về văn hóa, an ninh về xã hội, an ninh về môi trường là an ninh phi truyền thống). An ninh về môi trường liên quan đến các loại an ninh khác. Nếu an ninh về môi trường không được đảm bảo thì an ninh về chính trị, an ninh về kinh tế, an ninh về văn hóa, an ninh về xã hội ít nhiều đều bị ảnh hưởng tiêu cực. Cũng có khi việc bảo đảm an ninh về lĩnh vực này lại dẫn đến sự không bảo đảm an ninh về lĩnh vực khác. Ví dụ, ưu tiên phát triển kinh tế thì tăng cường bảo đảm an ninh về kinh tế nhưng có thể kéo theo việc khai thác cạn kiệt tài nguyên, tức là đe dọa an ninh về môi trường. Ngược lại, nếu ưu tiên đầu tư cho việc bảo vệ môi trường thì sẽ tăng cường bảo đảm an ninh về môi trường nhưng điều đó lại làm suy giảm nguồn đầu tư cho phát triển kinh tế, từ đó làm giảm an ninh về kinh tế. Tuy nhiên, nhìn

chung thì mối quan hệ giữa các loại an ninh trên là thuận chiều, tức là việc tăng cường bảo đảm an ninh cho lĩnh vực này thì sẽ kéo theo tăng cường bảo đảm an ninh cho lĩnh vực khác.

An ninh về môi trường không chỉ là vấn đề thời sự cấp bách, mà còn là vấn đề thường xuyên, lâu dài, liên quan đến toàn nhân loại và mỗi quốc gia, ảnh hưởng đến cuộc sống từng gia đình và mỗi cá nhân. Vị trí và vai trò của vấn đề an ninh môi trường ngày càng quan trọng, bởi vì nhiều vấn đề môi trường có thể đe dọa hòa bình và an ninh của thế giới nói chung và của từng quốc gia nói riêng. Việc không đảm bảo an ninh về môi trường có thể gây suy yếu nền kinh tế, gia tăng đói nghèo, gia tăng bất ổn chính trị, thậm chí trở thành ngòi nổ cho các cuộc xung đột và chiến tranh. Ví dụ, nhiều quốc gia trên thế giới đang tranh chấp nguồn nước, phân chia tài nguyên, đối mặt với các nạn khủng bố sinh thái, xâm lược sinh thái, ô nhiễm xuyên biên giới. Một số cuộc tranh chấp tài nguyên về nguồn nước diễn ra hết sức khốc liệt trên toàn thế giới, đã dẫn đến xung đột quân sự giữa các quốc gia.

Tóm lại, vấn đề môi trường cũng như các vấn đề kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội đều có mối quan hệ với nhau. Giải quyết vấn đề môi trường để bảo đảm an ninh về môi trường; điều đó có tác động theo cả hai chiều thuận và nghịch (nhưng chủ yếu là theo chiều thuận) đến việc bảo đảm an ninh về chính trị, an ninh về kinh tế, an ninh về văn hóa, an ninh về xã hội.

3. An ninh về môi trường ở Việt Nam: thực trạng và giải pháp

Ở Việt Nam, bảo đảm an ninh về môi trường được coi là một trong những nhiệm

vụ thường xuyên, lâu dài của cả hệ thống chính trị và toàn xã hội. Bảo vệ môi trường là một trong những vấn đề sống còn của nhân loại; là nhân tố bảo đảm sức khỏe và chất lượng cuộc sống của nhân dân; góp phần quan trọng vào việc phát triển kinh tế - xã hội, ổn định chính trị, an ninh quốc phòng và thúc đẩy hội nhập kinh tế quốc tế của nước ta.

Giống như ở nhiều nước khác, ở Việt Nam hiện nay môi trường sống của con người đang trở nên bất an, đang bị đe dọa nghiêm trọng vì ô nhiễm môi trường đang tác động hàng ngày, hàng giờ đến con người. Những hiện tượng suy thoái môi trường mà các nước đang phải đối mặt (như: biến đổi khí hậu toàn cầu, hiệu ứng nhà kính, tầng ô - dôn bị tổn hao, tính đa dạng sinh vật giảm xuống, đất đai hoang mạc hóa, rừng bị cạn kiệt, nguồn nước ngọt và tài nguyên biển bị cạn kiệt...) cũng là những hiện tượng mà Việt Nam đang phải đối mặt.

Có hai nguyên nhân gây ra tình trạng mất an ninh về môi trường ở Việt Nam hiện nay. Thứ nhất là, mất an ninh về môi trường do thiên tai. Thiên tai là những biến đổi của thiên nhiên làm thiệt hại đến con người và sản xuất. Để giảm nhẹ, hạn chế những thiệt hại do thiên tai gây ra, con người tìm cách phòng tránh là chủ yếu, bằng việc tăng cường khả năng dự đoán, dự báo, chung sống thích nghi, quy hoạch, thiết kế công trình thích ứng, ứng cứu khi thiên tai xảy ra. Thiên tai xảy ra có thể ảnh hưởng tới nhiều lĩnh vực như kinh tế, chính trị, quân sự, an ninh quốc phòng... Thứ hai là, mất an ninh về môi trường do các hoạt động của con người. Việc con người khai thác quá mức tài nguyên thiên nhiên sẽ dẫn đến nguy cơ

cạn kiệt tài nguyên thiên nhiên, mất cân bằng sinh thái và suy thoái môi trường nghiêm trọng. Việc tăng dân số quá mức, việc sử dụng năng lượng không hợp lý, sự khai thác quá độ tài nguyên thiên nhiên, sự phá hoại của quân sự... đều gây mất an ninh về môi trường. Hai nguyên nhân đó không tách bạch nhau hoàn toàn. Ví dụ, bão lụt cũng có nguyên nhân ở hoạt động của con người.

Để chủ động làm giảm nhẹ các nguy cơ đe dọa an ninh về môi trường, Việt Nam cần thực hiện nhiều giải pháp, trong đó có các giải pháp sau.

Thứ nhất, đẩy mạnh công tác thông tin, truyền thông, giáo dục cho tổ chức đảng, cơ quan nhà nước, đoàn thể quần chúng, tổ chức kinh tế và đội ngũ cán bộ, đảng viên về an ninh môi trường và trách nhiệm bảo đảm an ninh môi trường. Chúng ta cần làm cho ý thức bảo vệ an ninh môi trường phải trở thành ý thức tự giác của mỗi thành viên trong xã hội, trở thành nếp sống văn hóa của mỗi người. Khi đầu tư phát triển kinh tế, chúng ta phải gắn phát triển kinh tế với bảo vệ môi trường, giải quyết hài hòa mục tiêu tăng trưởng kinh tế với mục tiêu bảo vệ môi trường, không nên quá chú trọng phát triển kinh tế vì điều đó sẽ làm suy thoái môi trường nghiêm trọng. Chúng ta cần làm thay đổi thái độ, hành vi của con người trong nhận thức về môi trường và an ninh về môi trường, từ đó thúc đẩy mọi người tự nguyện tham gia bảo vệ môi trường; đẩy mạnh giáo dục văn hóa ứng xử với môi trường tự nhiên cho nhân dân. Điều đó nhằm nâng cao nhận thức của người dân về việc cần thiết phải ứng xử đúng đắn với môi trường tự nhiên. Với mỗi nhóm khách thể khác nhau thì sự tuyên truyền, giáo dục nhằm những mục đích khác nhau. Nhận

thức của nhiều người dân đối với an ninh về môi trường còn rất hạn chế. Nhiều người tuy có hiểu về việc làm của mình gây ô nhiễm môi trường, nhưng họ không hiểu hết được tác hại trước mắt cũng như lâu dài của việc làm ô nhiễm môi trường của mình đối với xã hội và chính mình. Mọi người cần thay đổi nhận thức và thái độ từ chỗ cho mình có quyền thống trị và làm chủ thiên nhiên đến chỗ biết tôn trọng thiên nhiên, sống hài hòa và bình đẳng với thiên nhiên, bảo vệ môi trường, ứng xử thân thiện với môi trường, từ chỗ chỉ nghĩ về lợi ích trước mắt đến chỗ nghĩ về những lợi ích lâu dài, từ chỗ coi môi trường là công cụ phục vụ cho lợi ích của mình đến chỗ coi môi trường là một phần không thể thiếu của cuộc sống con người. Chúng ta cần đẩy mạnh tuyên truyền, giáo dục pháp luật về môi trường, xây dựng các chuẩn mực ứng xử thân thiện với môi trường; đa dạng hoá hình thức tuyên truyền, giáo dục, đưa nội dung ứng phó với biến đổi khí hậu, quản lý tài nguyên và bảo vệ môi trường vào chương trình đào tạo cán bộ lãnh đạo, quản lý; tạo dư luận xã hội lên án các hành vi sử dụng lãng phí tài nguyên, đốt phá rừng, gây ô nhiễm môi trường, săn bắt, tiêu thụ động vật hoang dã; nâng cao ý thức trách nhiệm về bảo vệ môi trường của đội ngũ cán bộ lãnh đạo, quản lý các cấp, các ngành, doanh nghiệp và mọi người dân; thực hiện đánh giá, phân hạng về môi trường đối với các ngành, địa phương.

Thứ hai, đẩy mạnh giáo dục về môi trường cho học sinh bậc tiểu học và trung học cơ sở. Nhà trường là nơi truyền thụ tri thức và giáo dục nhân cách cho các thế hệ học sinh. Giáo dục môi trường giúp cho người học phát triển toàn diện về nhân cách. Nhà trường là môi trường thuận lợi

nhất để xây dựng văn hóa ứng xử với môi trường cho học sinh; đóng vai trò đặc biệt quan trọng trong việc giáo dục nhân cách cho học sinh. Việc giáo dục văn hóa ứng xử với môi trường tự nhiên cho học sinh phải bắt đầu từ những việc nhỏ nhất để giúp học sinh có nhận thức đúng đắn trong việc ứng xử với môi trường tự nhiên. Giáo viên phải là tấm gương về bảo vệ môi trường cho các thế hệ học sinh. Hiện nay ở các nhà trường bậc tiểu học và trung học cơ sở chưa có môn học riêng về môi trường tự nhiên, nên nội dung văn hóa ứng xử với môi trường tự nhiên chưa trở thành hệ thống kiến thức đầy đủ. Môn giáo dục công dân tuy có bài giảng về chủ đề môi trường và phát triển bền vững, nhưng nội dung còn khô cứng, khó hiểu. Để đạt được hiệu quả giáo dục cao, cần kết hợp giáo dục xây dựng văn hóa ứng xử với môi trường tự nhiên với các hoạt động ngoại khóa.

Thứ ba, giữ nghiêm kỷ cương và phép nước về môi trường. Tăng cường xử phạt các hành vi gây ô nhiễm môi trường là giải pháp cần thiết đối với mọi đối tượng. Ô nhiễm môi trường diễn ra ở nhiều nơi, cả trong sản xuất và trong sinh hoạt do nhiều hành vi khác nhau, vì vậy cần phải có những chế tài đủ mạnh để có sức răn đe. Việc xử phạt các hành vi gây ô nhiễm môi trường là một trong những biện pháp hiệu quả nhất để hình thành ý thức, thái độ và hành vi ứng xử có văn hóa với môi trường tự nhiên, tạo thành hành vi mang tính tự giác, tự nguyện của con người trong mối quan hệ với tự nhiên. Việc xử phạt các hành vi vi phạm pháp luật về môi trường phải được thực hiện thường xuyên ở tất cả các lĩnh vực của cuộc sống, ở các mức độ vi phạm khác nhau, các chủ thể khác nhau, ở

đâu có hành vi vi phạm thì ở đó cần phải có những biện pháp xử phạt đúng mức. Hiện nay, việc xử phạt các hành vi gây ô nhiễm môi trường chưa được thực hiện nghiêm, chưa kiên quyết, kể cả hành vi vi phạm nghiêm trọng của các doanh nghiệp.

4. Kết luận

Môi trường trên thế giới và ở Việt Nam hiện nay đang rất không an toàn cho con người. Con người đang phải gánh chịu những tác động tiêu cực từ môi trường. Sự bất an về môi trường là nguyên nhân dẫn đến khủng hoảng về kinh tế, chính trị và xã hội. Để đảm bảo an ninh về môi trường thì trong chiến lược phát triển kinh tế - xã hội cần cân bằng giữa lợi ích trước

mắt và lâu dài, kết hợp đầu tư phát triển kinh tế với đầu tư bảo vệ môi trường.

Tài liệu tham khảo

- [1] Đảng Cộng sản Việt Nam (2004), *Nghị quyết số 41-NQ/TW, ngày 15 tháng 11 năm 2004 của Bộ Chính trị khóa IX về bảo vệ môi trường trong thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa và hiện đại hóa đất nước*, Hà Nội.
- [2] Đảng Cộng sản Việt Nam (2016), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [3] Tổng cục Môi trường (2012), *Tổng quan môi trường Việt Nam 2012*, Hà Nội.
- [4] Phạm Thị Ngọc Trâm (1997), *Môi trường sinh thái - Vấn đề và giải pháp*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [5] Lục Trung Vĩ (2005), *Bàn về an ninh phi truyền thống*, Nxb Thời sự, Hà Nội.

